

Budai Főár

A B. Zs. H. Budai Körzetének Havi Lapja * 2024. november * 5785. Hesián * XXVI. évfolyam 8. szám

Minden egyes nemzedékben vannak, akik ellenünk fordulnak

Dr. Verő Tamás:
Minden egyes nemzedékben...
1-3. oldal

Imaidők és Jahrzeitok
2. oldal

Háztáji Hírek
3. oldal

Dr. Verő Tamás:
Jom Kipur 2024
4. oldal

Dr. Verő Tamás:
Kovács Gábortól búcsúzunk
4-5. oldal

Sükösd Miklós:
„A legrosszabb börtön...”
5-8. oldal

Aranykoszorús énekes lett a Frankel Zsinagóga főkántora
8. oldal

Ofri Ilany:
Október 7. szétzúzta az illúzióvilágot...
9-10. oldal

A Micve Klub programajánlója
Lefkovics Péter:
Jom Kipur
11. oldal

A Micve Klub novemberi programja
12. oldal

„Vehi seámdá lávotéinu velánu. Selo ehád bilvád, ámád áléinu lehálotéinu. Ela sebechol dor vador, omdim áléinu lechálotéinu, veHáKados Báruh Hu máciléinu mijádám.” – „Nem csupán egy ember akart elpusztítani bennünket, de minden egyes nemzedékben vannak, akik ellenünk fordulnak, hogy elpusztítsanak bennünket.”

A pészáhi *Hagada* szavai ezek, amelyekről naivan azt gondoltuk, hogy csak az előttünk lévő generációkra vonatkoznak, mi pedig a hagyomány részeként, tiszteletből elmondtuk őket minden évben a széder asztalnál. Nem vettük magunkra, mint figyelmeztetést, hisz annyiszor, annyi helyen elmondtuk: *Never again! Soha többé!* Nem vettük észre, hogy ez a szlogen nem más, mint egy kívánság a mi részünkről, nem pedig egy deklaráció a világ irányából.

A hagyomány szerint *Ros Hasana* estéjén számot vetünk az elmúlt esztendőben elkövetett jó és rossz cselekedeteinkkel. Én most szeretném megtörni ezt a hagyományt, és inkább arról beszélnék, mit is tanulhattunk az elmúlt év eseményeiből? Mit tudtunk meg a minket körülvevő világról? Mivel szembesültünk? Mire nyitotta fel a szemünket ez az új korszak? Meg vagyunk elégedve önmagunkkal, ahogy reagáltunk rá?

Elsősorban szembesültünk a valósággal, miszerint a világ egy igen jelentős része készségesen a zsidók ellen fordul, ha szembejön velük egy lehetőség. Az is egyértelművé vált, hogy a világ szemében a zsidóknak még mindig nem alapjoguk megvédeni magukat és az országukat, magyarázkodniuk kell azért, ami minden más ország népének magától értetődő. Ha megtámadják a zsidókat, másnapra ők már nem áldozatok, hanem agresszív támadók. Ezek a jelenségek nem újak, csak azt gondoltuk róluk, hogy már nem relevánsak a 21. században. Tévedtünk. Meglepetésként szembesültünk azzal is, hogy a nyugati egyetemen jelentős számban nem a gondolkodó értelmiség, sokkal inkább egy dezinformált, önmaga helyét nem találó és ez által könnyen manipulálható társadalmi réteg

készül a jövő nemzedékeinek irányítására. Az amerikai zsidó családok már nem aszerint választanak egyetemet, hogy hol fogja a gyermekük a legszínvonalasabb oktatást kapni, hanem azt a helyet keresik, ahol biztonságban végezhetik tanulmányait.

Rengeteg ártatlan élet veszett el az elmúlt évben, gyászolni sem volt idő, mert egymás után érkeztek a szívfacsaró hírek elesett katonákról, a terror áldozatairól, a tüszokról. Az emlékezésnek mindig is rendkívül fontos szerepe volt, van és lesz a zsidók emberek életében. A szarvasi táborban gyerekekkel beszélgettem, amikor az egyik izraeli lány hirtelen felugrott és elszaladt, majd visszatért egy köteg matricával. Elmesélte, hogy a matricán egy közeli családi barátjuk látható, akit megöltek, majd letette a kör közepére, hogy elvehessen belőle, aki szeretne. Elvettem egyet. A

matricán olvasható a fiú neve, katonai rangja, fényképe, élete kezdetének és végének dátuma és egy QR kód, amire kattintva egy zenei válogatást hallgathatunk meg kedvenc dalaiból. Elsőre meglepő volt számomra az emlékezésnek eme profán formája, ugyanakkor meg is érintett, mennyire tökéletesen szolgálja a célt. Az izraeliek számára az elmúlt év történeteinek megosztása, a fájdalom gyógyításának része. Ezek az emlékeztető matricák mára már ellepik egész Izraelt, a *Smá Jiszroel* imádság szavaival rezonálva: „vedibártá bám, besivtehá, bevejtehá uvlechtehá bádereh, uvsohbehá uvkumehá” – „beszélj róluk, amikor otthon vagy, ha úton jársz, ha felkelsz és ha lefekszel”. Beszélni, kibeszélni, elmondani, továbbadni. Nincs többé mérgező

Folytatás a 3. oldalon

☆ Imaidők ☆

2024. év novemberi imarendje - 5785. Heszán

November	01. 18.00	péntek	Kabalat szabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 16.08)	Tisri	30.
	02. 10.00	szombat	Ünnepi ima - NOÁH (Hávdálá: 17.12)	Heszán	01.
	04. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		03.
	07. 07.02	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		06.
	08. 18.00	péntek	Kabalat szabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 15.58)		07.
	09. 10.00	szombat	Ünnepi ima - LEH-LEHÁ (Hávdálá: 17.03)		08.
	11. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		10.
	14. 07.02	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		13.
	15. 18.00	péntek	Kabalat szabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 15.49)		14.
	16. 10.00	szombat	Ünnepi ima - VÁJÉRÁ (Hávdálá: 16.55)		15.
	18. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		17.
	21. 07.02	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		20.
	22. 18.00	péntek	Kabalat szabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 15.42)		21.
	23. 10.00	szombat	Ünnepi ima - HÁJÉ SZÁRÁ (Hávdálá: 16.50)		22.
	25. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		24.
	28. 07.02	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima		27.
	29. 18.00	péntek	Kabalat szabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 15.38)		28.
	30. 10.00	szombat	Ünnepi ima - TOLDOT (Hávdálá: 16.46)		29.

Jahrzeitok

A Jahrzeit-Táblán szereplő elhunytak nevei az 5785. év Heszán (november) havában

Balázs Péter	November 23.	Halász Miklós	November 04.
Békési Imre	November 23.	Klein Jenő	November 13.
Dénes Györgyné	November 13.	Landau László	November 26.
Deutsch Lajos	November 20.	Russ Sándor	November 14.
Dr. Fuchs László	November 13.	Schwarcz Jakob	November 10.
Dr. Rác Egon	November 17.	Székely Andorné	November 02.
Féniász László	November 24.	Székely András	November 23.
Gábor Tibor	November 11.	Tarnay Györgyné	November 09.
Ganz Eszter	November 25.	Tolnai Jenőné	November 26.
Gráf Tiborné	November 26.	Widder Sándor	November 21.

Folytatás az 1. oldalról hallgatás! Talán ez az egyik legfontosabb üzenet, amit az elmúlt évben megtanulhatunk. De nem csak az áldozatok történeteit és emlékeit kötelességünk megőrizni, hanem arról a rengeteg hősről is mesélnünk kell, akik életük kockáztatásával – és sok esetben feláldozásával – szembe szállnak a gonosszal és életeket mentenek. Mesélnünk kell a példa nélküli társadalmi összefogás erejéről, a rengeteg külföldről érkező önkéntesről, a *Magen David Adom* elkötelezett szakembereiről, adományokról, emberi gesztusokról és törődésről, akik és amik miatt sikerül túlélni a megpróbáltatásokat.

A *Gázában és Libanonban* harcoló katonák videókat osztanak meg, amelyekben sugárzik belőlük az erő, az elszántság, az összetartás. Olyan érzés, mintha mindegyiket személyesen ismernénk. Nevetnek, énekelnek. Nem azért, mert boldogok, vagy mert ott akarnak lenni. Hanem mert ez ad erőt nekik. Azt az üzenetet küldik egymás-

nak és a világnak: *bejáhad nenácáh! e-gyütt győzni fogunk!* Ha nekik sikerül ott elnyomni a félelmet és a szorongást, akkor nekünk, itt, a diaszpórában is kötelességünk pozitív energiával, mosollyal, imával támogatni őket! Hiszen értünk is harcolnak! A magunkba fordulás és bezárkózás helyett észre kell vennünk a jó dolgokat, ünnepelni a kisebb és nagyobb sikereket, a sok rossz között. Jót nevetni egy-egy humoros mémén vagy videón. Ezeknek gyógyító erejük van egy ilyen nehéz időszakban. Nem szégyen megkönyezni sem jót, sem rosszat.

Merjünk hangosan büszkének lenni, hogy olyan nép tagjai vagyunk, amelynek számára az emberi élet érték, és harcolunk minden egyes tagunkért. Tisztelegjünk olyan összehangolt akciók ötletgazdái és megvalósítói előtt, amelyben csipogók ezrei egyszerre likvidálnak terroristákat. Adjunk hangot elismerésünknek a zseniális elmék felé, akik agyában megszületnek légvédelmi rendszerek tervei, amiknek ered-

ményeképpen 181, Iránból érkező ballisztikus rakétatámadás egyetlen izraeli áldozattal sem jár.

Az idézet, amivel kezdtem beszédemet a pészáhi Hágádából, így folytatódik: „*ve-HáKados Báruh Hu máciléimu mijádám*” – „és az Örökkévaló megmenekít bennünket a gonosz kezeiből”. Mert nem csak azt látjuk, hogy minden nemzedékben el akarnak pusztítani bennünket, de az is történelmi tény, hogy mindazok a nagyhatalmak, akik túlerőben voltak ellenünk és az életünkre törtek, mára eltűntek a föld színéről, a zsidó nép pedig nem csak túlélte őket, hanem virágzik. Azért, hogy a most beköszöntő 5785. esztendőben is így legyen, együtt kérjük most az Örökkévaló áldását

Dr. Verő Tamás
főrabbi

(Dr. Verő Tamás főrabbi beszéde Ros hasana, 5785. ünnepén a Frankel Leó úti zsinagóga gyülekezetében, mely a Városmajori Szabadtéri Színpadon köszöntötte a zsidó újévet.)

Köszönet

Engedjék meg, hogy ezúton nagy tisztelettel és szeretettel köszönjük meg alapítványunknak küldött 1%-os felajánlásukat. Ezen összegeket, alapítványunk céljainak megfelelően, a *Frankel Leó úti zsinagóga* közösség érdekeiben fogjuk minden esetben felhasználni.

Nagy szeretettel várunk mindenkit és a hozzátartozókat szertartásainkon zsinagógánkban, és programjainkon a *Micve klubban* (www.frankel.hu).

Kérjük, jövőre is támogassátok a *Frankel Zsinagóga Alapítványt!*

Adószám: 18114878-1-41.

A MAZSIHISZ technikai száma: 0358.

Hitközségi kultuszjáradék!

Tisztelettel kérjük hittestvéreinket, hogy akik még nem fizették be a 2024. évre szóló kultuszjáradékukat, fizessék be (iroda, áttuladás, csekk)! Köszönjük szépen!

Ros Hasana

Kilencszáz regisztrálóval - a nyolcszáz személyes városmajori szabadtéri színpadon - a *Frankel Zsinagóga* közössége emelkedett hangulatban fogadta a zsidó újesztendőt.

A Nyitott Baráti Kör programjai

November 6. szerda 18 órakor Dr. Csepeli György (szociálpszichológus, szociológus) előadása *Értékek ébresztése* című új könyvéről.

Háztáji Hírek

Az ember által lakott világ a 21. század elejére visszavonhatatlanul megváltozott, beköszöntött a bizonytalanság kora, melyet a kiszámíthatatlanság, a változékonyság és a kétértelműség jellemez. Olyan korban élünk, amelyben nincsenek válaszok életünk alapvető kérdéseire. Nem tudjuk, hogy mire való az életünk, fogalmunk sincs arról, hogy mi az élet célja, értelme...

Az előadás után Dr. Csepeli György válaszol a résztvevők kérdéseire. Könyveit dedikálja, és csökkentett áron megvásárolhatják azokat.

November 16. szombat 18.30 órakor zenés beszélgetés Fellegi Balázs operaénekesssel.

Szó esik majd a világi és vallási zsidó dalokról, zenéről, és sok minden másról.

Beszélgetés közben Fellegi Balázs csodás énekét élvezhetjük, dalait *Neumark Zoltán* kíséri. A basszus- és basszbariton szerepek mellett szinte nincs olyan műfaj, amelyben ne kalandozna a klezmertől a musicalig. *Leonard Cohen*, *Jacques Brel*, *Paolo Conte* szerzeményeit eredeti nyelven eleveníti meg, *Nat King Cole*, *Frank Sinatra* és még sok más dal szerepel a repertoárján.

December 15. vasárnap 18 órakor beszélgetés és vetítettképes előadás *Rozsonits Ildikó, Junior Prima Díjas zongoraművésszel.*

Rozsonits Ildikó már tízévesen felvételt nyert a *Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Rendkívüli Tehetségek Képzőjébe*, az elmúlt 8 évben 17 rangos nemzetközi versenyen ért el első helyezést. 2020-ban a *Virtuózok V4+* győztese volt. Ha valaki, ő mindent tud arról, hogy miért nem elég a tehetség a sikerhez, hogyan kell ápolni az ajándékot, amit a sorstól kaptunk. Eredményei mögött áldozatok sora, és napi sok óra gyakorlás rejlik.

A programokra jelentkezni a *baratikor2017@gmail.com* vagy a *frankelkozosseg@gmail.com* címen kell. Mindenkit szeretettel várunk!

Heksch Éva és Imre
szervezők

+36 70 615 6596

Jom Kipur 2024

A „történelem” szónak nem volt megfelelője a héber nyelvben egészen a 19. századig. Különösen nem abban a modernkori értelemben, amely a múltbéli események feljegyzésére, tanulmányozására utal. Meglepő módon ez a hiányosság nem jelentett problémát. Ennek oka, hogy a történetírás nem illett bele a zsidóság műltfelfogásába. Ironikus, de a *Könyv* népe nem írt hagyományos történelmet önmagáról.

Számos forrásban azonban találkozhatunk a *toldot* (תולדות) kifejezéssel, amely héberül „örökség”-ként vagy „nemzedékek”-ként fordítható. A zsidó történelem írása túlmutat az események dokumentálásán; ez a kollektív emlékezet megőrzéséről, a hit és identitás kapcsolatának megértéséről, valamint arról szól, hogyan alkalmazkodtak a zsidók a folyamatosan változó világhoz. Minden korszak új kihívásokat hozott, és a zsidó közösségek hagyományosan alkalmazkodtak ezekhez. A *toldot* fogalma megmutatja, hogyan hatottak bizonyos események a zsidó életre, milyen változások történtek, és hogyan építették be ezeket a változásokat a világnézetükbe. Bemutatja, hogyan viszonyultak a zsidók az új valóságokhoz, miközben hűek maradtak hagyományaikhoz.

Mi, zsidók, nem a múltban élünk; mi csak emlékezünk rá! A hangsúly soha nem azon volt, hogy mi történt, hanem azon, hogy miként hat ránk és hogyan fogja majd az utókor értelmezni ezeket a szituációkat. Így a kiterjedt zsidó irodalom sem hagyományos értelemben vett történelemkönyv, hanem események, gondolatok, vélemények és tanulságok gyűjteménye. A zsidó történelem mélyen összefonódik a vallási értékekkel és hagyományokkal. A *Tóra* elmeséli a zsidó nép létrejöttének történetét a teremtéstől *Mózes* haláláig, de az eseményekbe beleszótták a zsidó hit eszenciáját

és a 613 parancsolatot is.

Az elmúlt év eseményei alapjaiban rengették meg a zsidó népet, úgy *Izraelben*, mind a diaszpórában. Olyan idöket élünk, amikor rajtunk van a felelősség, hogy megalkossuk a jelen eseményeinek narratíváját, amely idővel a *toldot*, az örökség része lesz. A nagyünnepek idején önvizsgálatot tartunk. Olyan kérdéseket teszünk fel magunknak, amelyekre az év többi napján nincs időnk és motivációnk. Az elmúlt napokban azon gondolkodtam, vajon továbbra is az egyén áll-e *Jom Kipur* középpontjában. Továbbra is befelé kell fordulnunk a bűnbánás napján, és önrítékelést kell tartanunk? Érezhetjük úgy, hogy egyéni bűneink és problémáink eltörpülnek azok mellett az október 7-i események mellett. Átelyeződhet a hangsúly a kollektív fájdalomra és gyászra.

Ezekben a nehéz idökben is arra keresük a választ, hogyan lehetnek jobb emberek? Még akkor is ezt kell kérdeznem, amikor egy olyan világban élünk, amely igazságtalan és gyűlölettel teli a zsidók irányába? Jogos úgy érezni, hogy ezen a *Jom Kipur* a világ kérjen bocsánatot tőlünk? Az elmúlt év során folyamatosan ártatlan, ismeretlen ismerősök halálát gyászoljuk. A fájdalom, gyász, trauma, düh és tehetetlenség nyomasztja lelkünket. Belegondolunk a sok szétszakított család romba döntött életébe, aztán igyekszünk elhesegetni a gondolatot, annyira fájdalmas és reménytelen. Ha csak az október 7-én történt borzalmat gyászolnánk, már bőven letelt volna a gyászév. De nem telik le, mert újra és újra kezdődik, ahányszor meglátjuk egy katona vagy civil nevét a terror áldozatainak hosszú listáján. És ezt nem bocsájtjuk meg soha, senkinek!

Mindezek ellenére azt gondolom, hogy *Jom Kipur* középpontjában továbbra is mi

magunk kell álljunk, és az ünnep előírása szerint önvizsgálatot kell tartanunk, szembenézünk tetteinkkel, gondolatainkkal és önmagunkkal. Ez nem csupán a jó és rossz cselekedeteinkkel való számotvetést jelenti. Ebben az évben azon is elgondolkozunk, érzünk-e magunkban erőt arra, hogy szükség esetén megvédjük magunkat? Ismerjük-e az ellenségeinket? Tudjuk-e, kibebízhatunk, kire számíthatunk? Kinek vagyunk mi a támaszai? Rugalmasak vagyunk? Sikerül alkalmazkodnunk a világ változásához, vagy csak kapkodjuk a fejünket, ami felett elszállnak az események. Mivel járulunk hozzá a világ jobbá tételéhez? Mit adunk a zsidó közösségnek, ami védelmező sátorként működik minden generáció számára. Észrevesszük-e a jeleket, ha valakinek körülöttünk segítségre van szüksége? Át kell gondolnunk, mit ad nekünk *Izrael* állam létezése és mivel támogatjuk mi a fennmaradását.

Ugyan önközpontú, de a személyes növekedésünket szolgáló kérdések ezek, melyek elvezetnek bennünket a megtéréshez, a bűnbánathoz, a *vidujhoz*. Téves a feltételezés, miszerint eltörpülnek a nagy események mellett, hiszen pont az ilyen embert próbáló idökben van a legnagyobb szükség arra, hogy mindannyian világosan lássuk önmagunkat, és a világot magunk körül. Így a kezünkbe tudjuk venni az irányítást és józan döntéseket hozunk. Hisz ez is az örökség része lesz, amit továbbadunk majd a következő nemzedékeknek. Azért, hogy legyen mindehhez erőnk és bátorságunk, kérjük most az Örökkévaló áldását.

Dr. Verő Tamás
főrabbi

A beszéd a Frankel Zsinagógában hangzott el *Kol Nidre* alkalmával.

Kovács Gábortól búcsúzunk

Ezen a héten köszönt be *Ros hasana*, a zsidó újév. Ilyenkor mérlegre helyezzük tetteinket, és az Örökkévaló elbírálja a jó és a kevésbé rossz cselekedeteinket. Mérlegről tesz említést a *misna* is egy helyen. Azt említi a *pirkéj avot*, atyáink bölcs tanításai, ha a kor legnagyobb tanítóit, tudósait, rabbijait a mérleg egyik oldalra helyeztük, a másik oldalon elegendő volt egy rabbi, aki elbillentette a mérleg nyelvét. A mi korunk bölcsé, a zsidóság és a *Frankel* közösségünk *doyenje*, akitől nehéz szívvel búcsúzni vagyunk kénytelenek. *Kovács Gábor*

példát mutatott a közösségben való szerepvállalásával, az idösek tapasztalatával, bölcsességével felvállalt hivatalos pozíciójával a közösség szervezésében, irányításában kiemelkedett mindannyiunk közül. Aktív volt 92 évesen, szellemileg friss, odafigyelő, kedves, úriember. Most az ünnepek előtt indult el az örök élk útján, és tette ezt hasonlóképpen feleségéhez, mint ahogy 2 évvel ezelőtt *Vera* is a nagyünnepek előtt adta vissza lelkét teremtőjének. Így lett kerék, teljes a kettőjük megbonthatatlan világa.

Reménykedünk, hogy odafent ök együtt, a családjuk, szeretteik minden tagjáért közbenjárnak, hogy az elöttünk lévő úton jó dolgok történjenek mindnyájunkkal. Ő életében, utazásai során - mert sokat éltek külföldön is - a nehézségek ellenére is mindig vállalta zsidóságát, vallását. Az ünnepek megtartásával példát mutatott a zsidó és közösségekben való életben, gyermekei születése után, a *briszekkel* kapcsolatban, mindezt örökül hagyta ránk, és most mi is a hagyományoknak megfelelően búcsúzunk Tőle. Rá gondolunk, példát látunk

benne.

Annak ellenére, hogy a *Soát* belső magánygynek tekintette és sok ember nem kíván (nem bír) róla beszélni, Ő felvállalta az emlékezést és az emlékeztetést is, a tanulságok átadását a fiataloknak, a következő nemzedékeknek, ami szintén különlegessé tette. Különleges férj volt, különleges édesapa, nagypapa, Ember.

A *Tórában* duplán szereplő kifejezések fontos dologra hívják fel a figyelmünket. Kovács Gábort búcsúztatva, nála is a duplán, ismétlődve megjelenő személyek, helyek fontosak és kiemelkedők. Két fiú, *Robi* és *Tamás*, két legnagyobb unoka, két középső unoka, két kicsi unoka. hat évtized Verával, imádott feleségével, és külkereskedő *Peru*, *Kuba* és *Románia*, *Magyarország*, *Bocskai* és Frankel zsinagóga. Régi-módi úriember, modern technikát használó,

hozzaértó férfi. Holokausztot megélt, és holokausztot túlélő, az *Élet Menetén* is résztvevő, választékos beszédeket tartó oktató. Szemüveg nélkül vezető, és *zoomon* előadó. Közösségi ember, és egyedi, kiemelkedő intellektusú bölcs ember. Repülőgépek, repterek ismerője, és vastollal elismert újságíró. A budapesti *Zsidó Tanács* futárszolgálatosa, és a *Hanoár hacioni* cionista ifjúsági szervezet tagja, budai vezetője. Kultúra, kulturáltság, és az egyértelmű és szabatos fogalmazási képesség. Gettó túlélő, *Új Élet* újságjának állandó munkatársa.

Sorolhatnám, és ezek a párosok mind öt erősítették, és megmutatták azt a csodálatos embert, aki mindez tudott egyszerre lenni.

Majd pontosan két éve szeptemberben kísértük el Verát, és most ő utána indult. Tervekkel volt tele, még morfondírozott,

hogy kitüntetés átvételre menjen, vagy diplomavédésre. Unokái voltak mindenei, és két fia büszkeségei. Várta az idei auschwitz-i menetén róla készült riportfilm bemutatását, a telekre utazást. A *Klezmereszek* koncerten pár napja még mosolygott a Frankel zsinagógában, élvezve az előadást. A családdal való együttlétek önfeléd pillanatai mindig várakozással, vágyakozással töltötték el.

Most pedig az üresség, és a szomorúsággal vegyes derűs emlékezés. De mégsem üresség, mert mindenben ott van. Egy kézfogásban, egy mozdulatban, és kérdésben és arcvonásban. Bennetek, bennünk. Együtt, ismételve, duplán, mert fontos volt, mert kiemelésre méltó. Búcsúznunk drága Gábor! *Baruch Dayan HaEmet!*

Dr. Verő Tamás
főrabbi

„A legrosszabb börtön nem az, ahova a nácik zártak”

Mi mindent tanulhat a világ a 97 éves Edith Egertől?

Mi a ma 97. születésnapját ünneplő Edith Eger titka, amiért világszerte olvassák, nézik, ismerik és szeretik? Hogyan lett önszegítő, traumafeldolgozó könyvei révén az egyik legolvasottabb magyar származású szerző a világon?

A kedvesen karizmatikus *Edith Eger* – avagy, ahogy a könyvein szerepel: *Edith Eva Eger* – két katartikus könyvet írt életében, s ezekkel ma alighanem az egyik legolvasottabb magyar származású szerző a bolygón. *A döntés* című személyes sorstörténetét elsőkötetes szerzőként szokatlanul idősén, 90 évesen jelentette meg 2017-ben. Azonnal nemzetközi bestseller lett, mostanáig számos nyelvre fordították le. A második, *Az ajándék – 12 életmentő lecke* című pszichológiai önszegítő könyvét 2020-ban, 93 évesen közölte. Eger művei kapcsolatot teremtenek a vézskorszak fájdalmas személyes emlékezete és a lelki gyógyulás témái között, és ezzel új távlatokat nyitnak a traumafeldolgozás és az önszegítés számára.

Pszichológusként ma is praktizál és gyógyító tréningeket vezet, amelyeken traumát szenvedett katonáknak (háborús veteránoknak), bántalmazott nőknek, függőséggel, párkapcsolati vagy szülő-gyerek válsággal küszködőknek, és a gyásszal sújtott, szeretteiket drámai körülmények között elvesztő, összetört embereknek segít.

Egerrel világszerte rengetegen készítettek interjút *Oprah Winfrey*-től („*Dr. Edith Eva Eger története örökre megváltoztat*” – mondta Winfrey) és a *CNN*-től kezdve a *BBC*-n és az ukrán *PEN* írószervezeten át a *24.hu*-ig. Sok más tévéműsor és videó mellett *Az ellenség gyermekei* címmel magyar portréfilmben is feldolgozta az életét az *On the Spot* dokumentumfilm-sorozat.

Mi Eger titka, amiért világszerte olvassák, nézik, ismerik és szeretik? Miért válhatott *A döntés* című könyve a világkultúra részévé? Mi a 97 éves pszichológus – a mindig elegánsan, színesbe öltözött, szabadidejében máig társastáncre járó, angolul most is elképesztően erős magyar akcentussal beszélő idős hölgy, sokszoros dédnagymama – személyes hitelű üzenete? Mi az a mondanivaló, amelyben kliensek, követők és olvasók milliói ismerik fel magukat és a gyógyuláshoz vezető utat a sok évtizedes korkülönbség és a kulturális és történelmi tapasztalatok eltérése ellenére is?

Eger pszichológusi hitvallása röviden így foglalható össze: túlélő légy és soha ne áldozat – soha ne légy semmi, senki vagy bármiféle külső körülmény áldozata! Bármilyen elviselhetetlennek tűnő csapások érnek kívülről, belül erős és érinthetetlen maradhatsz. Erősebb vagy, mint gondold: megvan az erőd ahhoz, hogy jó döntéseket hozz, túllépj a szörnyűségeken, kialakítsd a belső rugalmasságod, és boldog életet élj!

Magyarországról Auschwitzba, majd Amerikába

Magyar vagyok a szívemben, a lelkemben – mondja egy könyvajánló videójában Edith Eva Eger, aki ma 97 éve, 1927. szeptember 29-én született a felvidéki *Kassán*, *Elefánt Lajos* szabó legkisebb, harmadik lányaként. Elefánt Edit gyermekkorra a torna és a balett iránti szenvedély jegyében telt. Kislánként és tinédzserként az olimpiára készült, hasonlóan a későbbi tornász olimpiai bajnok és szintén holokauszt-túlélő *Keleti Agneshez*. A magyar állam zsidótörvényei azonban 1942-ben megfosztották a tizenéves lányt a versenyzés lehetőségétől. Két évvel később, 1944-ben a tizenhét éves Editet és családját zsidó származásuk miatt marhavagonban az auschwitz-i haláltáborba deportálták. *Auschwitzban* mindkét szülőjét, több nagyszülőjét és a vőlegényét is elvesztette. A táborba érke-

zésekora rámpán az édesanyját rögtön a gázkamrába irányította a hírhedt náci orvos, Josef Mengele, aki még aznap este azt parancsolta Editnek, hogy táncoljon neki, miközben a tábori zenekar a *Kék Duna* kerin-gőt játssza. A lány visszavonult saját belső világába, menedékebe és lehunyta szemmel táncolva engedelmességet, miközben azt képzelte: a budapesti Operaház színpadán ad elő. „Eszembe jutott anyám tanácsa: senki el nem veheti tőled, amit a fejedbe raksz! (...) A tudatomban már nem voltam a haláltáborba zárva, nem fáztam, nem éheztem, nem hasított szét a vesztesség. Összeszedtem minden erőmet, hogy táncoljak az életemért.” Mengele egy vekni kenyeret adott neki, amit megosztott a rabtársaival, a többi lánnyal.

Edit nővérével, Magdával több megsemmisítő és koncentrációs tábor megjárta, Auschwitzot, Mauthausent, majd Gunskirchen. Gunskirchenben már olyan rosszak voltak a körülmények, hogy Editnek füvet kellett ennie a túléléshez, míg a táborban elterjedt a kannibalizmus. A legsebezhetőbb tinédzserkorban átélte öt hónap tömény borzalom – testi-lelki kínzások, kényszermunka, éhezés, betegségek – után az amerikai hadsereg 1945 májusában szabadította fel a gunskirchener táborból. Edit akkor már 32 kilósra fogyott. A sáros földön fekvő testét egy halom haldokló és halott közül emelték ki, amikor az egyik amerikai katonára észrevette, hogy a keze még megmozdul a holttestek között, a rothadó hús bűzében. A felszabaduláskor a tizenéves lánynak tifusza, tüdő- és mellhártyagyulladás és a verésektől hátszíngolyatörése volt. A katonák gyorsan orvost hívtak és megmentették az életét, de megroppant háta okozta gerincfájdalmi és más ehhez kapcsolódó komoly egészségügyi problémái máig megmaradtak.

A háború után Edit visszatért (a Magyarországától akkor már Csehszlovákiához visszakerült) Kassára, ahol találkozott jövővendőbeli férjével, Éger Bélával. A kommunista hatalomátvétel után, 1949-ben az *Egyesült Államokba* emigráltak. Friss bevándorlóként, szegényen éltek, Eger varrodai segédmunkát végzett, az eladás előtti alsóneműkről vagdosta le ollóval a lelógó cérnákat. Csak negyvenéves fejjel tudott egyetemre menni, 1969-ben negyvenhárom évesen, háromgyerekes anyaként kitűnően diplomázott, majd középiskolai tanárként kezdett dolgozni. De a diplomaosztójára nem volt képes elmenni. A túlélőkre jellemző, bénító büntudattal és szégyennel viaskodott:

„Még mindig nem értettem, miért maradtam életben, mikor a szüleim, nagyszü-

leim és másik hatmillió ember odavesztett. Még egy ilyen ünnepélyes eredményekről szóló alkalmat is tönkretett a bizonyosság, hogy selejtes árucikk vagyok, nem érdemlem meg az örömet, és ami rossz, az valahogy mind az én hibám, és csak idő kérdése, hogy mindenki rájöjjön, mennyire használhatatlan vagyok.”

Eger sokáig senkinek, a gyermekeinek sem beszélt a táborokban történt tragédiákról: tiltott témává, tabuvá tette traumáit. 1945 után évtizedekig lelkébe-testébe temette mindazt a szörnyűséget, amit a náci táborokban műveltek vele. A hatvanas években kötött barátságot a szintén Auschwitz-túlélő, akkor már világhírű Viktor E. Frankl osztrák pszichiáterrel, íróval, aki terapeútája és egyben mentora lett. Eger előbb neveléslektani mesterképzésre iratkozott be, majd 1978-ban a *Texasi Egyetem* doktori diplomát szerzett klinikai pszichológiából. Azóta, negyvenhat éve praktizál – szakterülete a trauma és poszttraumás stressz szindróma gyógyítása. A poszttraumás stressz szindróma (PTSD) akkor alakul ki, ha valaki traumán, váratlan és súlyos tragikus történésen, megrázkódtatáson esett át, amely jóval túlmutat a mindennapi tapasztalatain, és az ember lelki-tesztét egyensúlyát fenyegeti. Hosszú távú tünetei között megtalálható a szorongás, az álmatlanság, a rémálmok, a szörnyű emlékek váratlan betörése, az elkerülő magatartás és az önbizalomhiány, stb. Eger terápiás munkájában évtizedek óta a holokauszt-túlélőként szerzett személyes tapasztalatait használja fel, hogy segítsen másoknak fel dolgozni életük saját traumáit.

Döntésterápia

A döntés című könyv különleges helyet foglal el a holokauszt-irodalomban, mert nem csak Eger személyes túlélő-történetét meséli el, hanem a traumák hosszú távú, a táborból való felszabadulás utáni pszichológiai hatásait is leplezetlenül, őszintén megmutatja. Hidat teremt a történelmi emlékezet és a lelki gyógyulás témái között, és új perspektívát nyújt a vészidőszak kutatása és a pszichológia, ezen belül a traumák gyógyítása számára. (A könyv ifjúsági kiadása *A balerina* címmel egyébként éppen ezekben a napokban került a könyvesboltokba.)

A döntés így egyszerre memoár és útmutató a gyógyuláshoz. Mélyen megrázó visszaemlékezés és életvallomás – ugyanakkor az olvasóra figyelő, közvetlenül hozzá beszélő, az olvasót segítő, motiváló szöveg, amely végigkíséri Eger élettörténetét gyermekkorától az auschwitzi borzalmak túlélésén át a világhírű pszichológussá vá-

lásig. A kötet a döntés, a választás fogalma köré épül, és azt hangsúlyozza: bár nem mindig tudjuk irányítani a körülményeinket, mindig megválaszthatjuk, hogyan reagálunk belül a csapásokra. Közvetlenül rámutat a tudat hatalmára, hogy sorsváltató, sorsválasztó beavatást nyújtson a traumából való gyógyulásba, és segítse a lelki rugalmasság és ellenállóképesség kialakítását.

A könyv *Börtön* című első részében Eger a második világháború előtti és alatti kassai gyereketéről mesél, és azt mondja el, hogyan deportálták Auschwitzba. Viszsaemlékezése a holokauszt során átélt érzelmi és pszichológiai terhekre összpontosít. Kiemeli a drámai pillanatot, amikor Mengele előtt táncolnia kellett. Ez annak jelképévé válik, hogyan lehet visszaszerzeni a belső irányítást egy olyan világban, ahol már minden külső kontroll elveszett. A második, *Szökés* című egységben Eger a holokauszt okozta trauma elleni küzdelméről írja le Csehszlovákiában, majd Amerikában, ahol új életet kezdett. Ez a rész a trauma utóhatásait és a holokauszt utáni élethez való alkalmazkodás kihívásait tárgyalja. A mély lelki-teszt trauma, a túlélő büntudata és a múlt eseményeinek ólomsúlya központi témák itt.

A harmadik, *Szabadság* című részben a túlélőből gyógyítóvá válásáról ír, elmeséli a pszichológussá fejlődése felé vezető útját. A mások problémájára figyelés önterápiát is jelentett számára, de így is több évtizedbe telt, mire képes volt őszintén szembenézni saját rettegésével. Doktorálása után a klinikai gyakorlatban már a legkeményebb esetekkel bízták meg. De még mindig nem volt kész, nem nézett szembe a saját, mélyben dolgozó félelmeivel: „Még mindig bujkáltam: menekültem a múlttól, tagadtam a gyászt és a traumát, bagatellizáltam, megjárítottam magam, próbáltam másoknak megfelelni, és tökéletesen végezni a dolgom, és Bélát okoltam a krónikus neheztelése miatt és csalódásom miatt, és úgy kergettem a sikereket, mintha mindenért kárpótolnának, ami elvesztettem. (...) Ha bizonyítanod kell valamit, még rab vagy.”

Eger megértette: nem támogathat másokat a gyógyulásban addig, amíg magát meg nem gyógyította. Addig, amíg menekül a félelmei elől, és nem néz szembe azal, amitől a legjobban rettegett: a tizenéves lányként Auschwitzban átélt borzalmas élményekkel. „Azzal, hogy elmenekültem a múlt elől – a félelmeim elől – nem lettem rá a szabadságomra. Börtöncellát építettem a rettegésemből, és a hallgatással kattintottam rá a lakatot.” A könyv drámai csúcspontja az Auschwitzban tett látogatása érett

felelősként – szembesülés a fiatalkori rettegése színhelyével.

A könyv utolsó része (*Gyógyulás*) már a páciensei és saját gyógyulásából merített tanulságokról szól. A traumákkal való nyílt szembesítést, a megbocsátást, az önel fogadás és az élet lehetőségeinek megragadásának fontosságát hangsúlyozza. „*Ha a múlt elől futunk, vagy a jelen fájdalma ellen harcolunk, akkor bebörtönözzük magunkat. A szabadság azt jelenti, hogy elfogadjuk azt, ami van, és megbocsátunk magunknak, megnyitjuk a szívünket, hogy felfedezzük a jelenben létező csodákat.*”

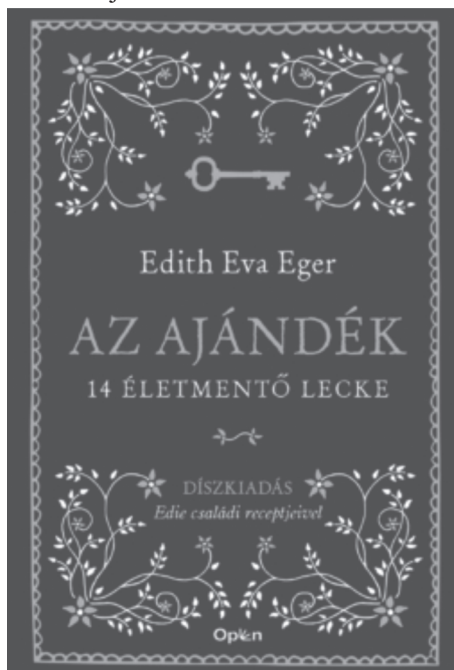
A könyv központi üzenete a döntés ereje: mindig van választási lehetőségünk, függetlenül a külső körülményektől. Eger kiemeli: még élete legsötétebb pillanataiban is megvolt a döntési lehetősége – hogy megadja-e magát a kétségbeesésnek, vagy megtalálja a túlélés módját. „*A szenvedés elkerülhetetlen és univerzális. A különbség abban áll, ahogyan a szenvedésre reagálunk*” – állítja, szó szerint egybehangozva egyébként a buddhizmus tanításával. Nem választhatunk fájdalom nélküli életet. De választhatjuk azt, hogy szabadok leszünk, és megragadjuk a lehetségest. A trauma feldolgozásáról pedig azt mondja: nem tud megváltoztatni, ami történt, amit tettél vagy amit veled tettek. De arról dönthetsz, hogy most hogyan élsz. Nem volt ráhatásunk azokra a történésekre, amelyek a legpusztítóbbaknak bizonyultak az életünkben; az azonban hatalmunkban állt, hogy mi határozzuk meg, miként éljük meg a traumát követő életünket.

A túlélők büntudata és a megbocsátás kérdése (Eger folyamatos küzdelme a túlélő büntudatával) a másik központi téma. Eger szerint a megbocsátás a személyes szabadsághoz vezető út, az önfel szabadítás eszköze a terápiás folyamaton keresztül zajló gyógyulás élethosszig tartó feladatában. A könyv végső soron az (ön)beavatás, a lelkierővel való (ön)felruházás története. Ragadjuk meg az életben rejlő lehetőségeket, bármilyen szörnyűek is voltak a múltbeli tapasztalataink. Képesek vagyunk túl lépni a szenvedésen, és újra megtalálni az örömet. Eger máig szenved a gerinctörés következményeitől és a fájdalmas emléketörésektől, mindezt elfogadva mégis boldog életet él: „*Abban szeretnék segíteni olvasóimnak, hogy felfedezzék, miként szökhettek meg saját elméjük koncentrációs táborából, és válhatnak azzá az emberré, akinek lenniük kellene. Segíteni szeretnék abban, hogy átéljék, mit jelent megszabadulni a múltjuktól, a kudarcaiktól és a félelmeiktől, a dühüktől és a botlásaitól, a megbánásaitól és a feloldatlan fájdalmaiktól –*

hogy átélhessék azt a szabadságot, amelyben az életet teljes, gazdag, ünnepi mivoltában élvezhetik.”

Hogyan kerülünk ki érzelmi-gondolati börtöneinkből?

Az ajándék: 12 életmentő lecke Eger első könyvének folytatása, amely gyakorlati pszichológiai tanácsot, érzelmi útmutatást ad tizenkét kulcsfontosságú lelki területen. Míg A döntés elsősorban Eger holokauszt-túlélőként szerzett tapasztalataira összpontosít, Az ajándék önszerző kézikönyv. Itt már nem a visszaemlékezés áll az előtérben. A könyv célja, hogy olvasójának lépésről lépésre segítsen leküzdeni a lelki akadályokat, útmutatást nyújtson a traumák feldolgozásához, a gyógyuláshoz, az önállóbb és teljesebb élethez.

A 12 mágikus szám, gondoljunk az év-kör hónapjaira vagy Jézus tanítványaira. Eger tizenkét lelki börtönt azonosít, amelyekbe traumáink után hajlamosak vagyunk önmagunkat hosszú távra bezárni. Pszichológiai tanácsai azonban nem merev tiltások, mint a tízparancsolat előírásai és nem is dogmák, mint a katekizmus kérdés-feleletei. Eger belső tréninget, konkrét gondolati és érzelmi gyakorlást ajánl. Ahogy az edzőteremben rendszeresen erősítve fejleszthetjük az izmainkat, a belső edzéssel lelkierőnk, ellenállóképességünk gyűrhatjuk ki: „*Auschwitz-túlélőként azért álllok itt, hogy elmondjam: a legrosszabb börtön nem az, ahova a náciák zártak. A legrosszabb börtön az, amit önmagam köré építettem.*”

Eger szerint az áldozatlét lelki börtönének felismerése az első. Elmagyarázza, ho-

gyan esünk az áldozati szerep csapdájába, amikor arra figyelünk, hogy mit tettek velünk, s nem pedig arra, amit ennek ellenére irányítani tudunk. Elmondja személyes tapasztalatait Auschwitzról és arról, hogyan alakíthatjuk át gondolkodásunkat erőteljes áldozatból erős személyiséggé. Mindig dönthetünk úgy, hogy nem maradunk a körülményeink áldozatai. Az elkerülés börtöne elleni érvek szerint gyakran elkerüljük a nehéz érzelmeket vagy helyzeteket, mert azt hisszük, hogy így elkerülhetjük a fájdalmat is. Az elkerülés azonban a félelem körforgásában tart bennünket. Eger arra bátorít: nézzünk szembe a félelmeinkkel és az érzelmeinkkel, mert ez a gyógyulás és a további lépés módszere.

Eger PTSD-vel küzdő betegekkel foglalkozó terápiás munkája is hangsúlyozza az érzelmi fájdalommal való szembesülés szükségességét a menekülés helyett. Az önfeladás börtöne gondolatmenet az önértékelésre és az öngondoskodás fontosságára helyezi a hangsúlyt. Önmagunk elhanyagolása is az önbébörtönzés formája. Ehelyett meg kell tanulnunk az önel fogadást, önszeretetet, az önmagunkkal való együttérzést. Eger páciensei és saját életéből vett példákat felhasználva hangsúlyozza: a lelki öngondoskodás nem önzés, hanem az érzelmi jólétünk feltétele.

A titkok börtöne

A traumával és a szégyennel kapcsolatos titkok ártalmasak, mert az érzelmi fájdalom fogságában tartanak bennünket – ez a titkok börtöne. Eger arra biztatja az olvasókat: hozzák napvilágra, osszák meg a titkaikat bizalmasaikkal, mert ez is a gyógyulás útja lehet. Elgondolkodik a holokauszt-tapasztalatait körülvevő saját titkairól: ezek feltárása tette lehetővé számára a továbblépést. Maga Eger sokáig bezárva maradt a büntudat és a szégyen börtönében, hosszan átélte a túlélők büntudatát. A kiszabadulás kulcsa, ha megtanulunk megbocsátani magunknak, és megértjük, hogy az önértékelést nem csökkentik a múltbeli tapasztalatok. A szégyenérzésből következő tökéletességi igényt (perfekcionizmust) is fel kell ismernünk és adnunk: „*Engedélyt adok magamnak, hogy örüljek*” – a szégyen helyett.

A fájdalom és a gyász elismerése segít kijutni a feldolgozatlan gyász börtönéből: Ha kicsinylem vagy megtagadom a fájdalmamat, rab és áldozat vagyok. Eger azt tanácsolja: nézzünk szembe gyászunkkal, fogadjuk el, és ne hagyjuk, hogy az uralja a jövőnket. Születi auschwitz elvesztésének tapasztalataiból és az azt követő mély gyászból merít. Szeretett halottaink támo-

gatóan intenek: azt szeretnék, hogy boldogok legyünk. A gondolatok és viselkedés merevsége az önbetörtönzés további formája.

A neheztelés börtöne a múltba zárja az embereket. Eger hangsúlyozza a megbocsátás fontosságát – nem azok érdekében, akik megbántottak bennünket, hanem a saját szabadságunk érdekében. A neheztelés megtartása olyan, mint mérget inni, és elvárni, hogy a másik szenvedjen tőle.

A félelem, ha nem kezelik, megbéníthat bennünket és megakadályozhatja, hogy teljes életet éljünk. A reménytelenség csapdájáról szóló gondolatmenetben Eger a traumákkal gyakran együtt járó kilátástalanság érzésével foglalkozik. Arra buzdítja olvasóit, hogy a legsötétebb időkben is találjanak reményt, vagyis a jövőre vonatkozó kíváncsiságot: vajon mi fog történni a döntésem nyomán? Az utolsó fejezet összekapcsolja a megbocsátás és a szabadság témáit. Eger saját útján, az elengedéssel és a megbocsátással meditál – nem azért, hogy elnézze a náci tetteit, hanem azért, hogy megszabaduljon a gyűlölet terhétől.

Igazi önségítő kézikönyvről van tehát szó: minden fejezet a trauma gyógyítását segítő pár gondolkodási kulcsgyakorlattal (tulajdonképpen rövid irányított meditációs gyakorlatokkal) zárul. Ezek tárgyalására sajnos nincs terünk, egyetlen példaként álljon itt az áldozatlét meghaladásának egyik gyakorlata: gondoljunk a gyermek vagy kamaszkorunkra, amikor valaki nagyon megbántott. Idézzük fel pontosan a helyet, a látványt, a szagokat, ízeket, testérzeteket. Fogjuk kézen és vezessük ki gyermek önmagunkat a veszélyes, bántó környezetből, a múltból. Mondjuk azt felnőttként gyermeki magunknak: „Itt vagyok. Vígáznai fogok rád.”

A gránátosoktól a test emlékezetéig: Eger és a pszichológiatörténet

Eger szándékosan egyszerű, hétköznapi nyelven ír és beszél, hogy bárki bármilyen pszichológiai előképzettség nélkül olvashassa írásai és nézhesse videóit. Nem említi, hogy traumákkal kapcsolatos gyógyító tevékenysége voltaképpen a szintén világhírű magyar pszichoanalitikus orvos, *Ferenczi Sándor (1873–1933)* a budapesti pszichoanalitikus iskola megteremtője, *Freud* közeli munkatársa munkásságát is folytatja.

Eger szakmai pályáját a háborúban traumatizált katonák gyógyításával kezdte. A háború által kiváltott mentális zavarok gyógyítása pedig már több mint százéves múltira tekint vissza. Az első világháború alatt, 1914 és 1918 között számos hadviselő országban kezdtek kutatni a háborús neurozisosokat, mert egyre több katona került kórházba a frontvonalról rejtélyes tünetekkel: fejfájással, fülzúgással, érzékszervi túlérzékenységgel, remegéssel vagy görcsökkel. Az orvosok azonban nem találták szenvedésük testi okait, így problémáik pszichés eredetét kezdték vizsgálni.

Ferenczi katonaoorvosként már az első világháború alatt felismerte a pszichoszomatikus hátterű háborús neurozist, korabeli kifejezésekkel a „gránátosokot” (a robbanások okozta traumát), „a traumás neurotikusokat” avagy a „hádi pszichoneurozisosokat”. Megpróbálta elfogadtatni, hogy az extrém háborús stressz miatt a férfiak összeomolhatnak, s ez nem jellemhiba, gyávaság vagy szimulálás következménye. 1918-ban már az „idegi hadirokkantak” fogalmát használta, amivel az érintettek állami segítséget is remélhettek. A döntést gyakran hasonlítják a már említett bécsi pszichiáter, *Viktor Frankl Mégis mondj igent az életre!*

című művéhez, amely szintén az extrém auschwitz-i szenvedésen keresztül talált életértelem pszichológiai mélységét tárgyalja. Eger valóban Frankl logoterápiájának alapelvét tágitja ki, amely szerint életünk értelmének, a jövő céljainak felismerése a traumák túlélésének és a belőlük való gyógyulás kulcsa.

„Az én gyógyulásom Frankl-lal kezdődött” – hangsúlyozza Eger terápiás és baráti viszonyukra utalva. Meg kell említeni még egy rokon gondolkodót, a francia *Boris Cyrulnik* pszichiátert, a reziliencia (a lelki rugalmasság és alkalmazkodóképesség) koncepciójának kiváló korai képviselőjét. Két világhírű mai traumaszakértő, a holland pszichiáter *Bessel van der Kolk (A test mindent számoltart: Az agy, az elme és a test szerepe a traumafeldolgozásban szerzője)* és a gyermekkori traumák hatását hangsúlyozó magyar-kanadai orvos, *Máté Gábor* szemlélete is párhuzamba állítható Egerével.

Ma valamennyien a pszichológia és a trauma-feldolgozás ismert alakjai: személyes történetükkel is inspirálják olvasóikat a lelki ellenállóképesség megszerzésére. Eger szavaival: „Talán helytelennek tűnik ajándéknak nevezni olyasmit, ami egy haláltábor eredménye. Hogy származhat bármi jó a pokolból? (...) Auschwitz lehetőséget biztosított, hogy felfedezem magamban az erőt és a döntésképességet. Megtámasztam önmagam olyan részeire támaszkodni, amelyek létéről különben nem tudtam volna. (...) Azt szeretném, hogy aki meghallja a történetemet, azt gondolja: »Ha ő meg tudja csinálni, nekem is sikerülni fog.«”

Sükösd Miklós szociológus
a Koppenhágai Egyetem docense
(Forrás: 24.hu)

Aranykoszorús énekes lett a Frankel Zsinagóga főkántora

Élete végéig viselheti az Aranykoszorús magyarnóta-énekes címet a *Frankel Zsinagóga* főkántora, *dr. Nógrádi Gergely*. Emellett az országos verseny fődíját is átvehette a zsűri elnökétől, *Tarnai Kiss Lászlótól*. A főkántor zsidó nótaszerzők műveiből állította össze a versenyanyagát, a döntőben a dunamocsi *Mezei Zsolt* és zenekara kísérté az előadását.

Ahogy a győztestől megtudhattuk, a megmérettetésen való indulásával nem csupán a zsidó kisebbség és a nem zsidó

többség összetartozását szerette volna kihangsúlyozni, de kiemelkedő eredményével egy súlyos betegséggel küzdő, nótáimádó családtagjának is erőt akart nyújtani.

A szlovákiai Felvidéken a *Csemadok* szervezésében megrendezett 25. *ŐSZIRÓ-ZSA* jubileumi versenyen *Magyarországot* tizenöt versenyző képviselte, közöttük osztották ki a bronz és az ezüst, valamint a zsűri által egy évre, illetve élethosszig adható arany minősítést, az Aranykoszorút. A főkántor ez utóbbi mellett a legjobb

versenyzőnek járó díjat is elnyerte.

A nyertes versenyrepertoárja:
- *Nádor József: Kiskereki betyárcsárda* (ez az említett családtag kedvenc nótája),

- *Lányi Ernő: Minek a szöke énnékem* (ezt a dalt feleségének dedikálva énekelte a főkántor),

- Tartalék dal: *Kondor Ernő: Sáríka, kis szentem* (ez a nóta *Sára* lánya miatt került kiválasztásra).

Gratulálunk az elismeréshez!

Forrás: mazsihisz.hu

Október 7. szétzúzta az illúzióvilágot, amelyben éltünk, de hamarosan egy újabbba kerültünk

Ahelyett, hogy megszabadultunk volna a tévhitektől, az elmúlt év csak még inkább megerősítette a visszhangkamránkat. Gyorsan egy másik illúzióvilágba sodródtunk, amely szélsőségesebb és izoláltabb, mint valaha.

A.

A mester és a szolga dialektikája a legismertebb fejezet *Georg Friedrich Hegel A szellem fenomenológiája* című művében. Ez egyfajta filozófiai példázat, amely két tudat találkozásának különböző szakaszait írja le, amely elvileg a történelem hajnalán játszódik le. Helyezzük magunkat az egyik szerepébe. Az első szakaszban a másik megjelenik előttem. De még nem nevezem őt másinak – úgy tekintek rá, mint egy kőre vagy egy székre. Tudom, hogy létezem, de rajtam kívül más még nem létezik. Már tudom, hogy van tudatom, de csak magamat ismerem és ismerem el. Magamat „énnek” nevezem, és hirtelen megjelenik előttem egy mozgó tárgy, amely szintén azt mondja: „én.”

Ez egy megrendítő érzés: ha ez a tárgy is „én”, akkor mit mond ez rólam? Ebben a primitív szakaszban csak egyetlen „én” lehet a világon. Az elkerülhetetlen reakció az, hogy megpróbálom megsemmisíteni a másikat. Ez a folyamat második szakasza: Hegel szavaival élve, „*mindegyik a másik halálára törekszik*”. Megpróbálom megölni a másikat, hogy továbbra is én lehessenek az egyeduralgok. De kiderül, hogy a másik is pontosan ugyanezt próbálja tenni. Egy élet-halál küzdelem veszi kezdetét. Ha én győzök és megölöm a másikat, akkor a saját „énem” újra zavartalanul létezhet.

És ez valóban így történik egyes esetekben. Hasonlóan történt a történelem számos pillanatában, amikor az egyik csoport megsemmisítette a másikat. Más esetekben azonban, a küzdelem hevében, a másik fél meghátrál, és könyörög az életéért. Mint egy akciófilm jelenetében, a szemembe néz, és könyörög, hogy ne öljem meg. Beleegyezem, feltéve, hogy megadja magát és aláveti magát nekem. Most végre megnyugodhatok: sikerült meggyőzőm a másikat a létezéséről, és most kénytelen elismerni engem. Bár már nem vagyok egyedül a világban, ez előnyökkel is jár: tudom, hogy valaki más is elismer engem, és ezzel megszülettek mint egyén, ember az emberek között. Azonban a másik még mindig él. És a történet még nem ért véget.

Bizonyos szempontból ez a történet rólunk és a palesztinokról is szól. Kiindulópontunk az, hogy nem ismerjük el a másik létezését. Nemcsak a palesztinok jogait tagadjuk meg, és nemcsak politikailag nem vagyunk hajlandók elismerni őket („nincs olyan, hogy palesztin nép”), hanem egyszerűen nem látjuk őket, nem ismerjük el őket emberi lényekként. Október 7-én ez a másik, ez a „dolog” ránk támadt egy szörnyű, gyilkos támadásban, és arra kényszerített minket, hogy lássuk őt – a lehető legfájdalmasabb módon.

Azok, akik hisznek a történelemben, azt mondhatják, hogy ez elkerülhetetlen volt, és hogy legalább most megtanultuk a fájdalmas leckét. Hiszen a Hegel által leírt folyamat végén a mester és a szolga kölcsönösen elismerik egymást. Az optimista baloldaliak úgy gondolhatják, hogy most is ez történik: a palesztin nemzetiség visszatért a tudatba, és végül egy politikai horizont nyílik meg, amely kölcsönös elismeréshez vezet majd.

De egy évvel október 7. után valóban mondhatjuk-e, hogy a dolgok ebbe az irányba haladnak? Vajon a palesztinok most valóban emberi lényekként jelennek meg előttünk, vagy talán még kevésbé látjuk őket annak, mint korábban? És egyáltalán szükségünk van-e a palesztinokra ahhoz, hogy érvényesítsük az identitásunkat? Úgy tűnik, hogy máshová tekintünk – Istenre, *Amerikára*. Talán ebben a küzdelemben egyik fél sem hajlandó megkímélni a másik életét, és valójában mindkét oldal a másik fizikai megsemmisítésére törekszik?

Vajon a megrázkódtatás valóban arra készítetett bennünket, hogy felébredjünk nárcisztikus illúzióinkból és felismerjük, hogy rajtunk kívül mások is léteznek a világban, hogy van valóság rajtunk kívül is? Úgy tűnik, inkább éppen ellenkezőleg: még inkább megerősítette a virtuális valóság falait, amelyek között élünk.

B.

Egy évvel ezelőttig az izraeli társadalom fejlett technológiákkal védte magát az őt körülvevő környezettől. Izrael egy erődített térséggé vált, tele akadályokkal, ellenőrzőpontokkal, falakkal és elektronikus rendszerekkel. De még ennél is inkább tudatilag falaztuk körbe magunkat. A startup nemzet kiszorította a palesztinokat és az arab világot általában a rendszeréből. Ők nem szerepeltek a hírekben, és pláne nem a

valóságshow-kban. Az algoritmusok, amelyek meghatározzák a szokásainkat, már megtanulták felismerni, hogy nem akarunk hallani a palesztinokról, és gondoskodtak arról, hogy a hírfolyamunkat megtisztítsák mindenjelűktől. Sikerült nem látni őket. Az általunk létrehozott virtuális valóságban egyszerűen levegővé váltak.

Egy illúzióban éltünk, egy egotripben, egy áthatolhatatlan illúzióban. Egészen addig, amíg mégis áthatoltak rajta. Ez a helyzet a legborzalmasabb módon testesült meg a *Nova* fesztiválon történt mérsárlásban. A pszichedelikus utazás hirtelen megszakadt, és fegyveres terroristák tömegei jelentek meg, akik gyilkoltak és erőszakoltak. Az elfojtott dolgok visszatértek, a valóság áttörtte a falakat.

De vajon tényleg ez történt?

C.

Az évtized elején, a választási forduló időszakában eljátszottam egy filozófiai-politikai gondolattal. Az a tér, amelyben élünk, olyan, mint egy erdő, amelyet különféle fajok laknak. Minden ilyen faj teljesen más megismerési határokon belül él, mint a másik. A valóságot teljesen másképp érzékeli. Időnként találkozom valakivel, aki egy másik csoporthoz tartozik: például egy *Chabad*-taggal az utcáson, aki meg akar győzni, hogy tegyem fel a *tfilint*. De ez a *Chabad*-tag egy teljesen más világban él, mint én. Az érzelmi terünk, a valóságérzékelésünk, sőt még az időérzékelésünk is radikálisan eltér. Ezért nincs értelme arra törekedni, hogy közös értékeken alapuló megértést és egyetértést érjünk el.

A német zoológus, *Jakob von Uexküll* körülbelül száz évvel ezelőtt írta le ezeket a különálló világokat az élővilágban. Ezt *Umweltnek* nevezte, ami környezetet jelent, de magában foglalja a „világ” (*Welt*) szót is. Uexküll emlékeztetett arra, hogy a különböző élőlények nem rendelkeznek azonos érzékszervekkel, így valójában nem ugyanabban a világban élnek. Nem igazán látják egymást. Világok egész sora létezik, ahogy élőlények egész sora is. Ezek a világok összefonódnak egymással. Néha az egyik világ „megeszi” a másikat. De Hegel tudatdialektikájával ellentétben itt nincs kölcsönös elismerés, és nincsenek erőviszonyok sem. A denevérek és a gombának nincsenek közös értékeik, még akkor sem, ha néha találkoznak. Ők különálló világokban élnek. A kullancs és a tigris idő- és tér-

érzékelése teljesen más, még akkor is, ha a kullancs a tigris vérét szívja.

Fel lehet-e használni ezt a modellt a politika világában? Hosszú ideig úgy gondoltam, hogy ez sok problémát megoldhatna a mai világban. Hiszen a nyugati liberálisok úgy gondolják, hogy a világnak közös szabályok szerint kellene működnie, vagy hogy legalábbis minimális egyetértés lehet az emberi jogok kérdésében. Azonban kiderül, hogy ezek az alapvető jogok nem elfogadottak a népesség jelentős rétegei körében, nem is beszélve a világ más részeiről. *Oroszországban* és *Kínában* most épp elutasítják a liberalizmust, azt állítva, hogy az nem illik hozzájuk, és hogy valójában a nyugati imperializmus álcája. Ők meg akarják védeni saját terüket, oly módon, hogy az ne legyen liberális.

De mi lenne, ha ahelyett, hogy földrajzi területeket hoznánk létre eltérő politikai szabályokkal, mindannyian külön Umweltben élnénk, amelyet világnézetünk határoz meg? Az amerikai *Szilícium*-völgyben vannak, akik ezt a modellt népszerűsítik. Szerintük a virtuális valóság technológiai lehetővé teszik, hogy az emberek teljesen elkülönült világban éljenek a szomszédjukhoz képest. Az egyik egy *genderqueer* utópiában élhetne, míg a másik egy iszlám-szunita teokratikus államban. Nem is látnák egymást. Ez fantasztikusnak tűnik, de valójában már közeledünk ehhez. Már most is egyfajta „visszhangkamrában” (*echo chamber*) élünk, ami teljesen meghatározza a tudatunkat. Az, aki *Haaretz-et* olvas, teljesen más világban él, mint a szomszédja, aki a 14-es csatornát nézi.

Október 7. után ezt az elméletet kidobtam. Már az a gondolat is, hogy virtuális valóságban élhetnénk, számomra a vakság tünetének tűnt, amelyben éltünk, amelyben én is éltem. A történelem – úgy éreztem – betört, és rákényszerített minket, hogy szembenézzünk a kemény és véres valósággal. A film véget ért, most a valóságban vagyunk. A különböző világok egymásba omlottak.

De vajon az a helyzet, amiben most élünk, valóban valóságosabb, mint az, amiben korábban voltunk? Nem igazán. Valójában a háború csak még mélyebbre taszított minket a visszhangkamrába. A világ, amelyben a palesztinok élnek, soha nem volt távolabb a miénktől. Ők üvöltöttek, de mi nem halljuk. Ami a palesztinoknak vérenek tűnik, az a legtöbb izraeli számára csak festék — és fordítva. Nincs egyetértés semmiben. Az izraeli társadalom különböző csoportjai is mind a saját filmjükben élnek. Sokszor a belső viszály ismét feszültebbé válik, mint a külső háború. Még a balközép

táborban is vannak, akik újra elvesztették az érdeklődésüket a palesztinok iránt, és már csak *Bibit* és a bibistákat látják. Ismét megszűntünk látni őket.

D.

Közben kiderül, hogy a valóságtól való elszakadás képessége nagyobb, mint gondoltuk volna. *Izrael* már egy éve egy brutális háborút vív, de az ország jelentős része ismét párhuzamos valóságban él. Bár a vádászgépek valóban felszállnak északra és délre, a tartalékos katonák nem látják az otthonukat, a kitelepítettek az utcákon bolyonganak, a túsok pedig alagútban haldokolnak. Az újságok ugyan sokat foglalkoznak a túsokkal, de úgy tűnik, hogy mindez csak a lakosság egy kis csoportját érdekli. Az ország nagy részén a mindennapi élet majdnem visszatért a korábbihoz. Néha úgy tűnik, hogy disszociációban vagyunk, egy extrém érzelmi elszakadás állapotában.

A disszociáció valóban lehet kóros állapot. Ugyanakkor az elszakadás képessége sem magától értetődő dolog. Alapvetően ez is egy egészséges védekező mechanizmus. Amikor az alternatíva az összeomlás vagy az erőszakos reakció, a disszociáció a kisebbik rossz. Valójában a körülöttünk lévő borzalmak közepette éppen a figyelmet elterelő dolgok azok, amelyek igazolják a létezését. Az elmúlt év legjobb pillanatai számomra azok voltak, amikor a katasztrófa nem volt jelen — egy film nézése, egy könyv olvasása, egy úszás a medencében. Sokan úgy érzik, hogy megismerték a véres valóságot, de ez a megismerés vérszomjas ragadozókká, népirtást támogatóvá tette őket. Néha a választás a következő: disszociáció vagy barbárság.

E.

Amikor elszakadunk egy hozzánk közel álló embertől, az első ajánlás az, hogy tegyük őt „néma” üzemmódba, vagy akár tiltsuk le minden közösségi platformon. E nélkül nagyon nehéz továbblépni. Ha látjuk egymást, az csak tovább élezi a konfliktust. Ugyanakkor az évtizedek közösségi médiában szerzett tapasztalata megtanított minket arra, hogy a „néma” üzemmódnak is ára van. Az embereket néha meglepi, amikor rájönnek, hogy miután elrejtették az idegesítő ismerőst vagy a jobboldali rokont, az illető továbbra is létezik.

A mai világban ennek a dinamikának súlyos következményei vannak. *Naomi Klein* író *Doppelgänger* című könyvében azt állítja, hogy többek között így alakult ki a trumpizmus. A liberálisok elrejtették azokat, akik felborították a harmonikus világot, letiltották és eltávolították őket a

hírfolyamukból. De a látókörükön kívül egy tükörvilág született, amelynek értékei az övéik ellentétei voltak. A megosztottság egyre mélyült. Sok esetben a liberálisok már nem is látták azokat, akik nem tetszettek nekik, de ezek az emberek továbbra is látták a liberális elitet, és gyűlöletet, haragot halmoztak fel velük szemben. Így alakult ki a populizmus szörnye.

Ez egy lehetséges forgatókönyv. Ugyanakkor az állandó szembesülés is lehet romboló. Az, hogy megismerjük azokat, akiknek értékei különböznek a mieinktől, nem vezet feltétlenül megértéshez vagy empátiához. Néha a megismerés csak megerősíti a sztereotípiákat, vagy új okokat szül a bizalmatlanságra és gyűlöletre. Hasonló módon nem biztos, hogy a másiktól tudomást nem vevés a probléma a palesztinok és köztünk.

F.

Így vagy úgy, egy év háború után kijelenthetjük: a valósággal, a valódival való találkozás valójában nem történt meg. Valójában maga a valósággal való találkozás is egyfajta fantázia. A film, amelyben élünk, rémálommá változott, de ez is csak egy film. Még inkább be vagyunk zárva lelki védekezéseink és gondolati struktúránk falai mögé. A valóság, a maga részéről, még inkább megfoghatatlanná vált. Az ország tele van emberekkel, akik meg vannak győződve arról, hogy „bevették a piros pirulát”, „kiszabadultak a mátrixból”, és most látják az igazságot. Valójában azonban egy sokkal súlyosabb illúzió és összeesküvés világába zártak be, mint amiben korábban éltek.

T. S. Eliot, a költő mondta: „*Az emberiség nem képes elviselni túl sok valóságot.*” Talán az a gondolat, hogy ki lehet szabadulni az illúziókból, és szemtől szemben lehet találkozni a valósággal, maga is egy illúzió. Ha úgyis lehetetlen találkozni a valósággal, akkor talán jobb folytatni az életet a filmben, tovább álmodni.

És mégis, valami azért megváltozott. Már nem tudunk olyan naív módon álmodni, mint régen. Sokkal inkább tudatában vagyunk a megértési korlátainknak. Azt mondják, vannak emberek, akik megtanulnak tudatosan álmodni, felismerve, hogy éppen egy illúzióban vannak. Talán ezt kellene megtanulnunk: tudatosan álmodni, tudva, hogy illúzióban vagyunk, de mégis átgondoltabban és éberebben kezelve azt.

Ofri Ilany
Héberről fordította frankpeti
Az írás a Haaretz újévi
mellékletében jelent meg

(Forrás: izrael.info)

A Micve Klub programajánlója

Jordán Adél

Jordán Adél Budapesten született 1980-ban, szülei Jordán Tamás és Lázár Kati

Jordán Adél

színművészek. 2003-ban végzett a Színház- és Filmművészeti Főiskolán, osztályvezető tanára Máté Gábor volt. Három évig az egr

Gárdonyi Géza Színház tagja volt, 2006-ban szerződött a budapesti Katona József Színházhoz. Játszott többek között a *Megdönteni Hajnal Timeát*, a *9 és 1/2 randi*, a *Csak szex és más semmi* és az *Isteni műszak* című filmekben.

Gyermekkorra óta az I. kerületi Tabán lakója. Öt évig élt együtt Fenyő Iván színésszel. Férje Keresztes Tamás színművész volt. Fiuk, Andor 2010. november 6-án született. 2020 januárjában bejelentették szakításukat. 2021 augusztusában bejelentette, hogy párkapcsolatban él Székely Kriszta színházrendezővel.

Díjai: Vastaps-díj - Különdíj (2007), Máthé Erzsébet Díj (2007), POSZT, a MASZK

Országos Színészegyesület díja - a legjobb női alakítás (2007), Junior Prima díj (2008), Vastaps-díj - legjobb női alakítás (Barbárok, A hős és a csokoládékatonája) (2009), Legjobb mellékszereplő, Vidor Fesztivál (A nyaralás), megosztva Pálos Hannával (2013), Vastaps Alapítvány Díj: Legjobb női epizód szereplő - Sirály (2016).

Forrás: katonajozsefszinhaz.hu

Jordán Adél november 23-án 19.00 órától lesz a vendégünk, aki még énekelni is fog a nagyérdeműnek. Beszélgetőtársa: Bóta Gábor újságíró. Zongorán kíséri: Wagner-Puskás Péter. Belépőjegy: 1.000,-Ft, ami belépéskor fizetendő.

Horvát János

Horvát János magyar újságíró, televíziós személyiség, riporter, nagykövet. Apja Horvát Zoltán, anyja Deák Livia. Nagypapja Horvát(h) Miksa (1873–1941) szőnyeggyáros, kormányfőtanácsos. Az *Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karon* szerzett történelem–spanyol szakos tanári diplomát. 1964-ben megnyerte a *Riporter kerestetik* első vetélkedőjét, és azóta folyamatosan készít televíziós műsorokat. 1966–67-ben Kubában volt ösztöndíjas. 1969–1994 között a Magyar Televízió (MTV) munkatársa volt. 1970–1979 között a *Hét* szerkesztőségében dolgozott, amelynek alapító tagja volt. Ezután a *Filmfőszerkesztőséget* vezette. Nevéhez fűződik olyan műsorok, mint a 48 órás *Hévége* vagy beszélgetései *Fidel Castróval* és *Salvador Allendével*. 1988–89-ben igazgató-

ként döntő szerepe volt az önálló arculatú TV2 megszervezésében. 1989–1994 között

Horvát János

a Magyar Televízió főmunkatársa volt. 1990–1992 között New Yorkban a *Columbia Egyetemen* tanított. 1993-ban közreműködött az ELTE média szakának megindítá-

sában. 1994-ben megalapította a *Centro Film Kft.-t*, amelynek ügyvezetője és rész tulajdonosa. (A Magyar Televízió számára ez a cég készíti többek között az *ÖNDÖNT* című interaktív televíziós műsort.) Alapító elnöke a *Sport TV* televíziócsatornának. 2007-től 2010-ig a *Magyar Köztársaság* kubai nagykövete volt. A *Déri János-díj* kuratóriumának tagja. Nős, 1978 óta *Belia Anna* a párja. Két lánya van: *Sára* (1979) és *Anna-Livia* (1980).

Forrás: wikipedia

Horvát János november 30. 19.00 órától lesz a Micve Klub vendége, beszélgetőtársa Bóta Gábor újságíró lesz. Belépőjegy 1.000,-Ft, ami belépéskor fizetendő. Mindenkit sok szeretettel várunk.

Jom Kipur

Van egy gyönyörű szép szokás az Engesztelés Napja előtt; barátainktól, embertársainktól bocsánatot kérünk (hiszen engesztelés napja lesz!), ha akarva, akaratlanul megbántottuk őket. Gondoljuk csak végig, hogy ez mennyi nehézségbe ütközik és ütközhet, mert

- mi van, ha valaki nem bocsát meg. Azt gondoljuk, hogy ez az ő baja, de sajnos nem egészen így van, mert bennünket akkor tovább rághat a szomorúság, hogy esetleg súlyos volt a vétkünk vele szemben,

- és mi van, ha tőlünk kérnek bocsánatot, és mi nem tudjuk feleljeni az ellenünk elkövetett aljasságot,

- és mi van akkor, ha évek óta ellenséges viszonyban vagyunk az illetővel, ki kell mondani, nem bírjuk egymást.

Mit lehet tenni? Mi a gyógyír? Nos, a felejtés:

- Ne dédelgessük sérelmeinket!

- Fogadjuk el a bocsánatkérést, de próbáljuk is elfelejteni az ellenünk elkövetett tetteket, ha őszinte, kitárulkozó a bocsánatkérés.

- A sértettel meg el kell hitetni, hogy neki is rossz, hogy haragszik, hiszen a harag, mint a méreg, marja, emészti az ember lelkét.

Ez lenne az igazi megbocsátás. A hitünk

egyik alappillére ugyan a folytonos emlékezés, emlékeztetés. Legyen hát ez az egyetlen kivétel! Felejtünk!

Lefkóvics Péter

A BUDAI MICVE KLUB novemberi programja

- November 10.** (vasárnap) **17.00 órakor FISCHER IVÁN PORTRÉ- FILMVEVETÍTÉS, ÉS BESZÉLGETÉS SURÁNYI ANDRÁSSAL.** A program során a világhírű *Fischer Iván* életét bemutató filmet tekinthetik meg, Surányi András rendezésében. Fischer Iván 1951-ben született Budapesten. *Kossuth*-díjas karmester, a *Budapesti Fesztivál-zenekar* zenei igazgatója és a *Magyar Mahler Társaság* alapítója és *Brit Kodály Akadémia* védnöke. A kortárs klasszikus zenei élet meghatározó alakja életéről, családjáról, gyökereiről, szakmai és emberi hitvallásáról, munkamódszeréről készült portréről beszélgetünk Surányi András filmrendezővel. Beszélgetőtársa: **SÜKÖSD ANIKÓ.** A film operátora: **SURÁNYI ADÁM.**
Belépőjegy: 1000,- Ft, ami belépéskor fizetendő.
- November 23.** (szombat) **19.00 órától JORDÁN ADÉL,** a karizmatikus, vibráló személyiségű színész, a *Katona József Színház* tagja lesz a klub vendége. *Jordán Tamás* és *Lázár Kati* gyerekeként mondhatni beleszületett a színházba, a zsigereiben van a színészet, tragikus, komikus, zenés szerepet egyaránt remekül játszik. Beszélgetés közben és után, énekelni is fog. Beszélgetőtársa: **BÓTA GÁBOR** újságíró. Zongorán kíséri: **WAGNER- PUSKÁS PÉTER.**
Belépőjegy: 1.000,-Ft, ami belépéskor fizetendő.
- November 30.** (szombat) **19.00 órától HORVÁT JÁNOS** televíziós személyiség, több könyv szerzője, egyetemi tanár, egykori kubai nagykövet látogat el hozzánk. Olyan műsorok fűződnek a nevéhez, mint például a *Halló fiúk*, *halló lányok*, a *Ki mit tud?*, *A Hét*, az *Őn dönt*, vagy éppen póker közvetítések. A New York-i *Columbia Egyetemen* éppúgy tanított, mint az *ELTE Médiatanszékén*. Színes, sokoldalú személyiség, örök kíváncsi, akit temérdek minden érdekel. A beszélgetőtársa: **BÓTA GÁBOR** újságíró.
Belépőjegy 1.000,-Ft, ami belépéskor fizetendő.

Állandó programjaink

Csütörtökönként

18.00 órától FRANKEL BARÁTI KÖR. Csevegés, társasjáték, kártya, sakk. Várjuk új tagok jelentkezését!

Frankel ifjúsági programok

Szombatköszöntő foglalkozás

Minden péntek este 3-8 éveseknek az Istentisztelet ideje alatt. Kis tanulás, sok játék, tánc, gyertyagyújtás, kalács áldás, beszélgetés.

BBYO - a zsidó tinédzserek közössége

Minden szombat este 8-18 éveseknek. Befogadó közösség, új barátok, nemzetközi találkozók, zsidó értékek és hagyományok, táborok, micve projectek, havdala. www.bbyo.hu - linda@bbyo.hu - Insta: @BBYOHUN

BUDAI MICVE KLUB

A Frankel Leó úti Zsinagóga kóser rendezvények kiváló helyszíne

Esküvő, bar/bat micva, születésnap, céges rendezvények, villás reggelik teljeskörű szervezését és lebonyolítását vállaljuk.

Információért, referenciákért hívjon a következő telefonszámokon:

06 30 4141-640 (Arató Judit)

Budai Sófár

A BZSH Budai Körzet és a Frankel Zsinagóga Alapítvány havonta megjelenő kiadványa
Elnök: Tordai Péter ● Rabbí: Dr. Verő Tamás ● Klubvezető: Arató Judit
Főszerkesztő: Sárosi Viktória (sarosimaci@gmail.com, 06-30-551-2002)
A szerkesztőség címe: 1023 Budapest, Frankel Leó út 49.
Iroda: Sárosi Éva ● Irodai órák: hétköznap 7-13 óráig ● Telefon: 326-1445
Internet: www.frankel.hu ● E-mail: info@frankel.hu
Nyomdai előkészítés: Katisch ● Nyomda: Gléda Kft.
Támogató: Frankel Zsinagóga Alapítvány, Dohány utcai Zsinagógáért Alapítvány